

BB-PL
INTERREG VA
2014-2020

Europäische Union
Europäischer Fonds für
Regionale Entwicklung

Unia Europejska
Europejski Fundusz
Rozwoju Regionalnego

Barrieren reduzieren – gemeinsame Stärken nutzen!
Redukować bariery – wspólnie wykorzystywać silne strony

DOKUMENTACJA PROJEKTOWA

Zabezpieczenie zimowych schronień nietoperzy w rezerwacie „Nietoperek”
Międzyrzecki Rejon Umocniony

Trasa turystyczna - OBIEKT 10

LOKALIZACJA	działka ewidencyjna nr 387/10 obręb Kaława, gmina Międzyrzecz, powiat międzyrzecki
obszar chroniony	Obszar Natura 2000 Nietoperek PLH080003
jednostka projektowa	PPHU „ZBYTECH” Zbigniew Hryniuk ul. Brzeska 33 49-313 Lubsza
kategoria obiektu budowlanego	Kategoria VIII
inwestor	Liga Ochrony Przyrody, Okręg w Zielonej Górze ul. Podgórna 50b, pok. 100 65-247 Zielona Góra
architektura	mgr inż. arch. Patrycja Szkółka upr. nr 55/01/Op
opracowanie	inż. arch. Iwona Stopińska-Hryniuk
opracowanie	inż. Zbigniew Hryniuk
nadzór chiropterologiczny	mgr Anna Bator-Kocoł

Lubsza, wrzesień 2019 r.

Spis treści

I. CZĘŚĆ OGÓLNA.....	5
Nazwy i kody – wg Wspólnego Słownika Zamówień Publicznych (CPV):	5
1. DANE OGÓLNE	5
1.1 NAZWA NADANA ZAMÓWIENIU PRZEZ ZAMAWIAJĄCEGO	5
1.2 PODSTAWA OPRACOWANIA.....	5
1.3 PRZEDMIOT I ZAKRES OPRACOWANIA	6
2. ISTNIEJĄCE ZAGOSPODAROWANIE TERENU	7
2.1 POŁOŻENIE	7
2.2 SERWIS FOTOGRAFICZNY	9
2.3 OPIS OBIEKTU I STAN ZACHOWANIA.....	12
3. ROZWIĄZANIA SŁUŻĄCE POPRAWIE BYTOWANIA NIETOPERZY	12
3.1 OPIS STOSOWANYCH W KRAJU SPOSOBÓW ZABEZPIECZENIA ZIMOWISK NIETOPERZY	12
3.2 UWARUNKOWANIA PRZYRODNICZE, ARCHITEKTONICZNE, TECHNICZNE I KONSERWATORSKIE MAJĄCE WPLYW NA PRZEPROWADZENIE ZAPLANOWANYCH DZIAŁAŃ ORAZ ICH SKUTECZNOŚĆ	14
4. PROJEKTOWANE ZAGOSPODAROWANIE	15
5. OCHRONA KONSERWATORSKA.....	15
6. WPLYW EKSPLOATACJI GÓRNICZEJ	16
7. WPLYW OBIEKTU NA ŚRODOWISKO I JEGO WYKORZYSTANIE ORAZ NA ZDROWIE LUDZI I OBIEKTY SĄSIEDNIE	16
8. DOSTĘP DLA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH - nie dotyczy.....	16
9. INFORMACJA O OBSZARZE ODDZIAŁYWANIA OBIEKTU	16
10. PRZEZNACZENIE I PROGRAM UŻYTKOWY	16
11. GEOTECHNICZNE WARUNKI POSADOWIENIA OBIEKTU	16
12. DOJŚCIA I DOJAZDY	17
13. CHARAKTERYSTYKA ENERGETYCZNA I EKOLOGICZNA.....	17
II. OPIS TECHNICZNY	18
1. PRACE WSTĘPNE.....	18
2. WYKONANIE ZABEZPIECZENIA KRATĄ.....	18
3. KONSERWACJA	19
4. ZALECENIA I UWAGI	19
5. BIBLIOGRAFIA.....	19

6. ZESTAWIENIE MATERIAŁÓW	23
---------------------------------	----

Oświadczenie projektantów dotyczące
projektu zabezpieczenia zimowych schronień nietoperzy w rezerwacie „Nietoperek”
Międzyrzecki Rejon Umocniony, dz. nr 387/10 obręb Kaława, gmina Międzyrzecz,
powiat międzyrzecki

1. Oświadczenie o zgodności projektu budowlanego z obowiązującymi przepisami i zasadami wiedzy technicznej.

Na podst. art. 20 ust. 4 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (t. j. Dz. U. 2019 poz. 1186 ze zm.) Oświadczam, że niniejszy projekt budowlany opracowany został w sposób zgodny z wymaganiami ustawy, ustaleniami określonymi w decyzjach administracyjnych dotyczących zamierzenia budowlanego, obowiązującymi przepisami oraz zasadami wiedzy technicznej.

2. Oświadczam, że z uwagi na niewielki stopień skomplikowania projektu, nie jest on opiniowany przez projektantów sprawdzających

BRANŻA	PROJEKTANT	NR UPRAWNIENÍ	PODPIS
architektoniczna	mgr inż. arch. Patrycja Szkółka	upr. budowlane nr 55/01/Op	

I. CZĘŚĆ OGÓLNA

Nazwy i kody – wg Wspólnego Słownika Zamówień Publicznych (CPV):

CPV 45262680-1 – Spawanie

CPV 45421147-6 – Instalowanie krat

CPV 45442200-9 – Nakładanie powłok antykorozyjnych

1. DANE OGÓLNE

1.1 NAZWA NADANA ZAMÓWIENIU PRZEZ ZAMAWIAJĄCEGO

Zaprojektowanie 10 sztuk zabezpieczeń zimowych schronień nietoperzy w rezerwacie „Nietoperek”, znajdujących się w obrębie Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego w ramach projektu „Natura Viadrina +” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) w ramach Programu Współpracy INTERREG VA Brandenburgia - Polska 2014-2020.

Zamawiający: Liga Ochrony Przyrody, Okręg w Zielonej Górze
ul. Podgórna 50b, pok. 100
65-247 Zielona Góra

1.2 PODSTAWA OPRACOWANIA

- Umowa Nr 1/VII/2019 z dnia 01 lipiec 2019 r.,
- Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Międzyrzecz, Uchwała Nr XLIII / 380 / 14 Rady Miejskiej w Międzyrzeczu z dnia 24 czerwca 2014r.,
- Uchwały nr XLV/406/14 Rady Miejskiej w Międzyrzeczu z dnia 30.09.2014 r. w sprawie zakończenia organizacji gminnej instytucji kultury Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego – Muzeum Fortyfikacji i Nietoperzy w Pniewie w organizacji, zmiany nazwy i nadania jej statutu,
- Decyzja Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków nr L-460/A w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków z dnia 26.10.2011 r.,
- Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 23.11.2016 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Nietoperek”,
- Zarządzenia 5/2016 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 04.04.2016 r. w sprawie wskazania dróg dla ruchu pojazdów w rezerwacie przyrody „Nietoperek”,
- Opisu założeń do projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Nietoperek PLH080003,
- Międzyrzecki Rejon Umocniony System Podziemny Odcinek Centralny – broszura informacyjna Pracowni R. M. Jurga,
- obowiązujących Norm Budowlanych, wytycznych branżowych i obowiązujących przepisów.
- wizja terenowa przeprowadzona w dniu 07.08.2019 r.

1.3 PRZEDMIOT I ZAKRES OPRACOWANIA

Przedmiotem opracowania jest sporządzenie projektu zabezpieczenia zimowego schronienia nietoperzy znajdującego się w korytarzach Centralnej części Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego. W jednym z korytarzy Grupy Warownej Scharnhorst wykorzystywanych przez Muzeum Fortyfikacji i Nietoperzy jako trasa turystyczna, w miejscu istniejącego zabezpieczenia, wykonana zostanie nowa, wzmocniona krata.

Istniejąca krata była wielokrotnie forsowana, zniszczeniu ulegała zarówno krata jak i sam system zamknięcia. Nowo projektowana krata wykonana zostanie w tym samym miejscu, z zachowaniem istniejącego światła ościeżnicy. Nowe zamknięcie pozwoli na swobodne zamykanie drzwi przez obsługę muzeum, a jednocześnie zabezpieczy przed niekontrolowanym ruchem osób postronnych.

Dla celów realizacji niniejszego zadania wejście oznaczono jako „Obiekt 10”.

Międzyrzecki Rejon Umocniony (MRU) to system umocnień stałych wybudowanych w latach 1934-1944 w celu obrony wschodniej granicy III Rzeszy na kierunku berlińskim. System umocnień podzielony został na trzy odcinki: Północny, Centralny i Południowy. Przedmiotem niniejszego opracowania jest odcinek Centralny, pozbawiony naturalnych przeszkód. Projekt tej części umocnienia zakładał zastosowanie systemów korytarzy podziemnych, które miały łączyć poszczególne elementy naziemne. Obecnie cały system tuneli, schronów, taktycznych urządzeń technicznych i hydrotechnicznych stanowi Międzyrzecki Rejon Umocniony – Muzeum Fortyfikacji i Nietoperzy w Pniewie.

System korytarzy stanowi również największe w Polsce zimowisko nietoperzy. Szacuje się, że rok rocznie zimuje ich w MRU około 35 tys. W 1998 roku utworzono rezerwat przyrody „Nietoperek” oraz ograniczono wejście turystów do niektórych korytarzy w okresie zimowym. Ze względu na rozległy obszar umocnień oraz liczne wejścia w niekontrolowanych miejscach Dyrekcja muzeum od lat stara się zabezpieczać korytarze kratami, z których słabsze konstrukcje zostają wycięte krótko po montażu. W ramach zadania przewiduje się wykonanie 10 krat zabezpieczających wejścia muzeum, rezerwatu oraz obszarów gdzie stwierdzono największe skupiska nietoperzy. Kraty wykonane zostaną zgodnie z zaleceniami chiropterologa.

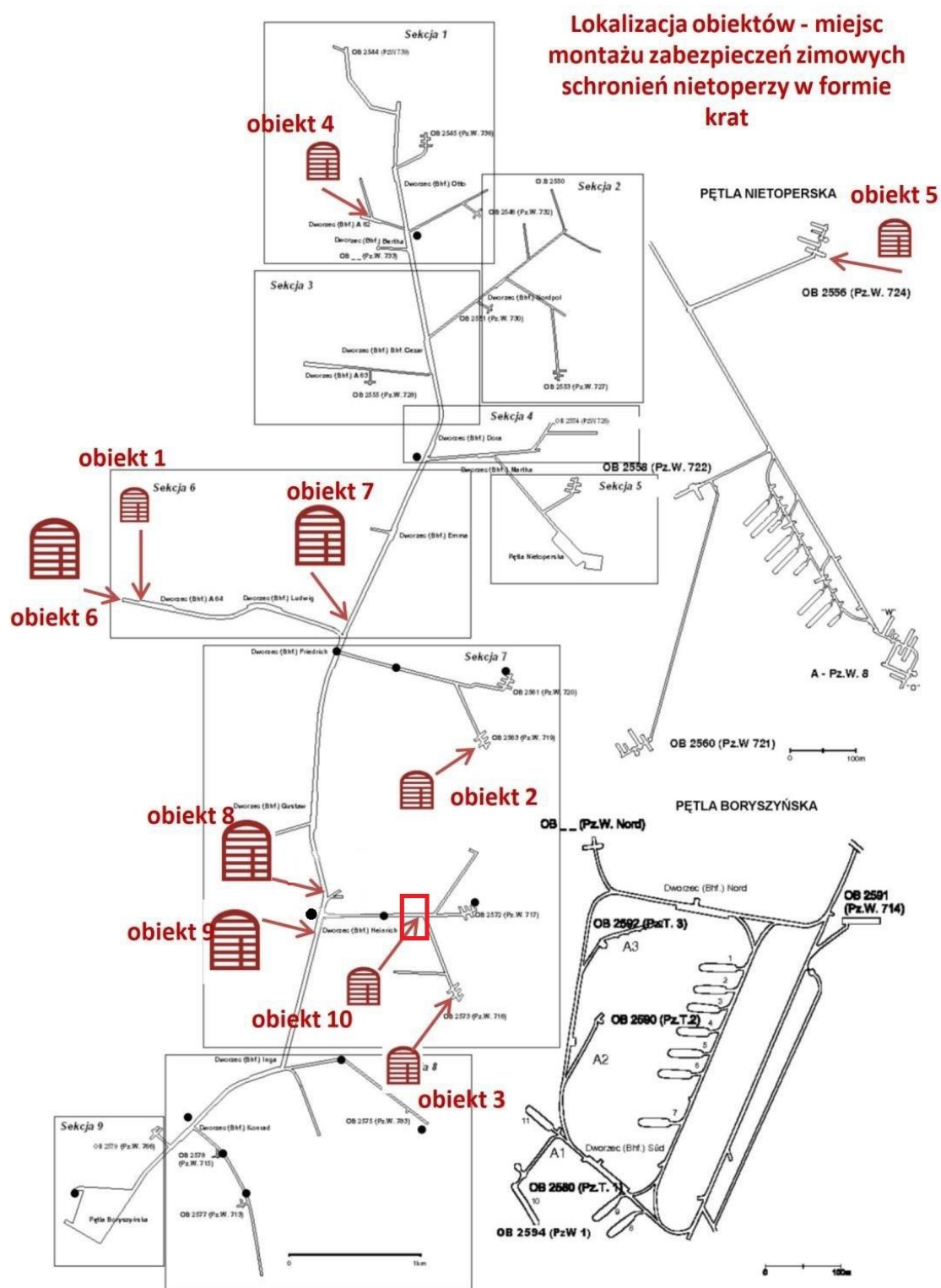

zdj. 1 – Nietoperze zimujące w MRU. [fot. A. Bator-Kocoł]

2. ISTNIEJĄCE ZAGOSPODAROWANIE TERENU

2.1 POŁOŻENIE

Obiekt 10 usytuowany jest w południowej części systemu, na wschód od głównego ciągu komunikacyjnego biegnącego w linii północ-południe. Wejście do obiektu znajduje się na południe od Muzeum Fortyfikacji i Nietoperzy Podziemna Trasa Turystyczna „Pniewo”. Dojazd z Pniewa drogą powiatową 1268 F, następnie około 600 m drogą gruntową na południe. Ostatnie około 120 m pieszo, dojazd pod obiekt utrudniony ze względu na schody terenowe. Po dojściu do niewielkiego wzniesienia widoczny pionowy szyb komunikacyjny prowadzący w dół, po stalowych schodach. Poprzez zabezpieczone podwójną kratą wejście wchodzimy do systemu korytarzy kierując się na północ do skrzyżowania, następnie w lewo w kierunku korytarza głównego. Krata znajduje się ok 10 m za skrzyżowaniem.

mapa 1 – lokalizacja obiektu objętego opracowaniem. Źródło: załącznik nr 1 do zapytania ofertowego.

2.2 SERWIS FOTOGRAFICZNY

zdj. 2 – Istniejąca krata – stan obecny. [fot. Z. Hryniuk]

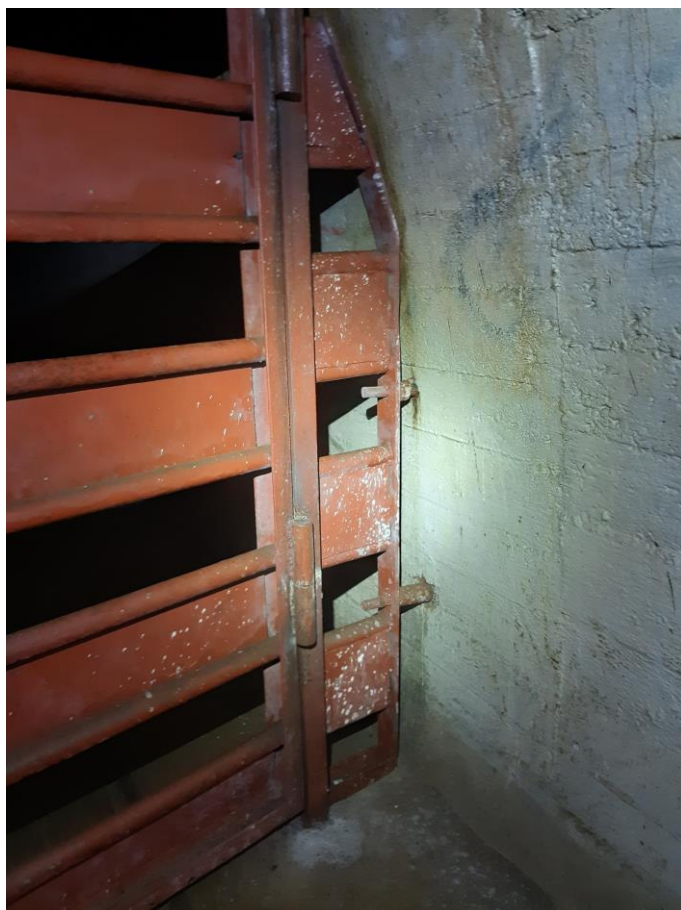
zdj. 3 – Miejsce montażu kraty – widok na korytarz. [fot. Z. Hryniuk]

zdj. 4 – Widok na kratę od strony skrzyżowania. [fot. Z. Hryniuk]

zdj. 5 – Wzmocnienia kraty w stropie. [fot. Z. Hryniuk]

zdj. 5 – Istniejąca krata – mocowanie do ścian. [fot. Z. Hryniuk]

zdj. 6 – Mocowanie kraty w podłożu. [fot. Z. Hryniuk]

2.3 OPIS OBIEKTU I STAN ZACHOWANIA

Obiekt 10 – trasa turystyczna, znajdujący się w Grupie Warownej Scharnhorst, stanowi zabezpieczenie kratą dostępu do systemu korytarzy od strony południowo-wschodniej. Wejście do obiektu obecnie zabezpieczone jest stalową kratą. Krata jest otwierana na czas oprowadzania wycieczek i zamykana po przejściu grupy. Istniejąca krata, ze względu na liczne próby włamania, szczególnie w obrębie zamka była wielokrotnie naprawiana i wzmacniana. Obecnie na stalowych elementach kraty widoczne są ślady korozji oraz znaczne ubytki powłoki zabezpieczającej ją farby. W wyniku licznych napraw krata utraciła swą pierwotną formę i stanowi nieestetyczny element trasy turystycznej. Ponadto ciągle naprawy przyczyniają się do powstawania wielu niebezpiecznych dla zimujących w systemie nietoperzy elementów oraz ograniczanie światła otworów potrzebnego do swobodnego przelotu zwierząt.

3. ROZWIĄZANIA SŁUŻĄCE POPRAWIE BYTOWANIA NIETOPERZY

3.1 OPIS STOSOWANYCH W KRAJU SPOSOBÓW ZABEZPIECZENIA ZIMOWISK NIETOPERZY

Podziemia, zarówno te naturalne jak i te pochodzenia antropogenicznego, stanowią atrakcyjne miejsca do hibernacji nietoperzy. Jest to przyczyną unikalnej kombinacji warunków mikroklimatycznych (stabilna temperatura, wysoka wilgotność, odpowiednia cyrkulacja powietrza) oraz potencjalnego bezpieczeństwa jakie zapewnia nietoperzom skryty charakter tych schronień. Niestety rosnąca „moda” na eksplorację podziemi sprawiła, że antropopresja stanowi obecnie jedno z największych zagrożeń dla podziemnych stanowisk zimowych nietoperzy w naszym kraju. Innymi istotnymi zagrożeniami są: niszczenie zimowisk poprzez zasypywanie ich otworów, niewłaściwie zaplanowany sposób eksploatacji zimowisk nietoperzy w celach turystycznych, tworzenie w zimowiskach nielegalnych wysypisk śmieci, niewłaściwe zagospodarowanie otoczenia wejścia do zimowiska.

Najczęściej stosowanym i najbardziej wydajnym sposobem zabezpieczania zimowisk przed niekontrolowaną penetracją człowieka jest zamknięcie jego wejścia w postaci specjalnej kraty. Zabezpieczenie takie powinno być możliwie jak najbardziej odporne na potencjalne zniszczenia, a przy tym nie stanowić bariery ekologicznej dla nietoperzy. Krata powinna posiadać poziome szczelble. Odstęp pomiędzy szczelblami powinien wynosić optymalnie 13 cm (11-15 cm), wielkość ta pozwala na swobodny przelot nietoperzom, ale uniemożliwia przedostanie się do środka obiektu dzieciom. Minimalna odległość pomiędzy pionowymi elementami, wzmacniającymi konstrukcję, to 50 cm (dopasowany do rozpiętości skrzydeł największego krajowego gatunku nietoperzy). Krata nie powinna zawierać żadnych wystających ostrych lub/i szpiczastych elementów, które mogłyby ranić delikatną strukturę skrzydeł nietoperzy. Ze względu na wysoką wilgotność powietrza panującą w podziemiach, kraty muszą być pomalowane antykorozyjną farbą. Elementy, z których składa się konstrukcja, muszą w miarę możliwości zostać pomalowane przed ich zamontowaniem, jeżeli nie jest to możliwe, prace malarskie muszą zostać wykonane w taki sposób, aby farba zdążyła wyschnąć przed zachodem słońca. Zarówno krata jak i element zamykający powinny być też regularnie konserwowane.

Tak wykonana konstrukcja nie powinna utrudniać penetracji obiektu nietoperzom, ich zachowań godowych tzw. swarmingu lub rojenia, a także znacząco zmieniać mikroklimatu zimowiska.

Wszelakie prace związane z montażem kraty muszą być prowadzone poza okresem hibernacji oraz wzmożonej aktywności nietoperzy (swarmingu). Dla obiektów, w których stwierdzono swarming optymalnym terminem przeprowadzenia prac jest okres od początku maja do końca lipca. Jeśli nie stwierdzono swarmingu prace mogą być prowadzone w okresie od połowy kwietnia do końca września. Jest to jednak ściśle uzależnione od warunków pogodowych i decyzja o podjęciu prac wiosną i jesienią powinna zostać podjęta na podstawie opinii chiropterologa. Czas prowadzenia prac przy samym zimowisku powinien zostać ograniczony do niezbędnego minimum (krata może zostać wykonana z np. przygotowanych wcześniej elementów) i w miarę możliwości ograniczać się do godzin dziennych.

Należy pamiętać, że obiekty wykorzystywane przez nietoperze jako zimowiska, nie są tworem standaryzowanymi. Każdy przypadek podziemia i otworu wejściowego jest inny i wymaga indywidualnego podejścia. W niektórych sytuacjach konieczna jest modyfikacja mikroklimatu poprzez redukcję światła otworu wejściowego. W takich przypadkach zamiast krat stosuje się drzwi z odpowiednimi otworami wlotowymi lub/i obudowę z bloków betonowych. Niekiedy zamknięcie musi pełnić również funkcję stabilizującą konstrukcję lub w ekstremalnych przypadkach zabezpieczenie przez zawaleniem się otworu wejściowego. Tutaj zastosowanie znajdują różnego rodzaju pierścienie z betonu, które wprowadza się do środka otworu wejściowego. W środku takiego pierścienia znajdują się również elementy zamykające wejście, czyli szczelby kraty.

Zabezpieczenie otworów wejściowych do podziemi mogą stanowić również wysokie i solidne ogrodzenia, które otaczają teren znajdujący się bezpośrednio wokół obiektu. Zabezpieczenia takie nie tworzą bariery w samym otworze wejściowym i nie mają wpływu na mikroklimat zimowiska. Nie stanowią jednak żadnej ochrony przed najbardziej zdeterminowanymi amatorami podziemi, a nierzadko są to dobrze zorganizowane grupy ludzi, wyposażonych w sprzęt wspinaczkowy i profesjonalne urządzenia do cięcia metalu.

Ogrodzenia terenu, jako zabezpieczenie przed niekontrolowaną penetracją zimowisk, powinny być stosowane jedynie w dwóch przypadkach:

- w sytuacji, w której zimowisko znajduje się na monitorowanym terenie, a zabezpieczenie ma na celu ochronę zimowiska jedynie przed przypadkowymi przechodniami (np. na terenie parków i rezerwatów, regularnie kontrolowanych przez strażników),
- w sytuacji, w której obiekt podziemny posiada wiele obszernych wejść, a ich zabezpieczenie jest technicznie trudne do wykonania. Takie zabezpieczenie powinno być również połączone z monitoringiem w postaci np. kamery lub foto-pułapki z funkcją wysyłania MMS-a.

Poza zabezpieczeniem samego otworu wejściowego do zimowiska, równie ważne jest właściwe zagospodarowanie terenu, który otwór/-y otacza. Nietoperze powinny mieć swobodny dołot do obiektu, ale przy tym wlot nie może być nadmiernie wyeksponowany w otwartej przestrzeni. Optymalnie wlot do zimowiska powinien być otoczony rodzimą

roślinnością, która nie zarasta i nie zasłania bezpośrednio wejścia do obiektu. Wlot do zimowiska nie powinien być również bezpośrednio oświetlony. W przypadku podziemi, w których występuje swarming, wskazane jest aby otwór wejściowy i jego otoczenie nie były oświetlone w ogóle. Światło nie tylko odstrasza większość gatunków nietoperzy, ale również wykspionowuje je na ataki drapieżników.

Obiekty podziemne, których wejścia umiejscowione są w pionowych wyrobiskach, mogą stanowić zagrożenie dla życia zwierząt i ludzi. Zagrożenie wypadkiem może powodować niechęć lokalnej społeczności do sąsiedowania z zimowiskiem nietoperzy i do prób zasypywania wejścia. Dlatego wszystkie niebezpieczne obiekty powinny być we właściwy sposób oznakowane i ogrodzone.

Innym niebezpieczeństwem jest wykorzystywanie przestrzeni przed wejściem do zimowisk nietoperzy jako miejsc biwakowania i palenia ognisk. Jest to szczególnie niebezpieczne w przypadku obiektów, które posiadają więcej niż jedno wejście, a dym jest zasysany do środka przez powstały ciąg powietrza. Zagrożone są również obiekty podziemne o małej kubaturze i dużym wejściu, które szybko i łatwo wypełniają się dymem. W środku obiektów, przy których obserwowano paleniska, niejednokrotnie znajdowano amatorskie pochodnie oraz wrzucone do środka zapalone konary, opony i śmieci. W takim wypadku można odpowiednio zaaranżować przebudowę przestrzeni przed wejściem do podziemi, w taki sposób aby zniechęcić ludzi do palenia ognisk. Taka aranżacja może obejmować np. utworzenie płytkiego oczka wodnego lub rowu, przekopanie ziemi koparką, rozsypianie dużych kamieni lub elementów odlanych z betonu. Wybór odpowiedniego rozwiązania zależy od ukształtowania terenu, poziomu wód gruntowych, formy ochrony krajobrazu oraz oczywiście zgody właściciela terenu.

3.2 UWARUNKOWANIA PRZYRODNICZE, ARCHITEKTONICZNE, TECHNICZNE I KONSERWATORSKIE MAJĄCE WPLYW NA PRZEPROWADZENIE ZAPLANOWANYCH DZIAŁAŃ ORAZ ICH SKUTEKNOŚĆ.

Rezerwat przyrody „Nietoperek” ustanowione na terenie podziemi Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego są jednym z największych podziemnych zimowisk nietoperzy w Europie oraz największym w Polsce. Każdego roku w rezerwacie hibernuje powyżej 35 000 nietoperzy z 11 gatunków, w tym cztery gatunki nietoperzy z Załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG: nocek duży *Myotis myotis*, nocek Bechsteina *Myotis bechsteinii*, nocek łydkowłosy *Myotis dasycneme* oraz mopek zachodni *Barbastella barbastellus*, co było podstawą do wyznaczenia specjalnego obszaru ochrony siedlisk (SOOS lub SOO; ang. SAC – Special Area of Conservation) - Nietoperek PLH080003.

Część obiektu udostępniona jest turystycznie, jednak obszar trasy dla zwiedzających jest znacząco ograniczony w okresie hibernacji nietoperzy. System podziemi MRU posiada liczne wejścia, których przeznaczeniem była zarówno funkcjonalność obiektu pod względem bojowym jak i utworzenie grawitacyjnej wentylacji. W czasach współczesnych umożliwiło to łatwy dostęp do obiektu i przyczyniło się do dewastacji unikalnego zabytku. Na przestrzeni kilkudziesięciu lat obiekt został pozbawiony dużej części metalowych elementów konstrukcyjnych. Obniżyło to jego wartość historyczną i stworzyło zagrożenie dla zdrowia

oraz życia ludzi. System MRU stanowi bardzo dużą atrakcję dla eksploratorów podziemi. Niestety pewna ich część wybiera nieoficjalną i zarazem nielegalną formę eksploracji. Nielegalni turyści nie tylko zaśmiecają i dewastują podziemia, ale również stwarzają zagrożenie dla przebywających tam zwierząt. Forma aktywności eksploratorów jest różna, niemniej jednak zarówno zwiedzanie podziemi jak i palenie ognisk, świeczek, rac i fajerwerków w okresie hibernacji nietoperzy przyczynia się do wybudzania i płoszenia tych ssaków. Regularne powielanie takich zdarzeń, znacząco obniża szansę nietoperzy na przeżycie do wiosny.

Tak zwana „mała „krata” stanowi ważne miejsce odcięcia części trasy turystycznej, znajdującej się na terenie MRU. Jest to jedno z miejsc, których zabezpieczenie jest ważne dla poprawy stanu ochrony rezerwatu oraz obszaru Natura 2000. Daje możliwość odcięcia części rezerwatu w przypadku sforsowania jednego z wejść. Uniemożliwia również turystom opuszczenie wyznaczonej trasy turystycznej.

Obecna krata wymieniona zostanie na nową, pionową kratę z bramką wjazdową, która umożliwi przepływ powietrza w ramach funkcjonowania grawitacyjnej wentylacji. Odstęp pomiędzy poziomymi szczeblami będzie wynosił 13 cm, co umożliwi nietoperzom przelot. Minimalny odstęp pomiędzy elementami pionowymi wynosił będzie 50 cm. Krata nie może posiadać żadnych wystających ostrych krawędzi i elementów.

Prace montażowe kraty i innych zabezpieczeń muszą zostać wykonane w terminie od 15 kwietnia do końca września, według wyżej wymienionych wskazań i pod nadzorem chiropterologicznym. Specjalista nadzorujący prace montażowe, może zalecić skrócenie terminu wykonania zabezpieczeń, ze względu na warunki pogodowe.

4. PROJEKTOWANE ZAGOSPODAROWANIE

Niniejszy projekt zakłada posadowienie wzmocnionej kraty w miejscu istniejącej. Projektowana krata będzie zamykana przez obsługę muzeum od strony zewnętrznej obiektu. W celu zachowania warunków mikroklimatycznych tej części obiektu oraz umożliwienie przelotów nietoperzom krata zostanie zbudowana z elementów poziomych z zachowaniem odpowiednich odległości pomiędzy nimi.

W odrębnej dokumentacji opracowane zostaną projekty naprawy lub instalacja pozostałych krat zabezpieczających rezerwat przyrody „Nietoperek” oraz muzeum.

Zakres prac ujętych w niniejszym projekcie nie powoduje zmian w istniejącej zabudowie Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego - Muzeum Fortyfikacji i Nietoperzy w Pniewie.

5. OCHRONA KONSERWATORSKA

Zespół podziemnych korytarzy łączący wymienione w decyzji wkz obiekty naziemne położone na terenie gminy Międzyrzecz i Lubrza, oznaczone kolorem czerwonym w załączniku graficznym, w którego skład wchodzi min. trasa turystyczna w Grupie Warownej Scharnhorst, wpisany został do rejestru zabytków województwa lubuskiego decyzją numer L-460/A z dnia 26.10.2011 r.

6. WPLYW EKSPLOATACJI GÓRNICZEJ

Nie dotyczy.

7. WPLYW OBIEKTU NA ŚRODOWISKO I JEGO WYKORZYSTANIE ORAZ NA ZDROWIE LUDZI I OBIEKTY SĄSIEDNIE

Charakter inwestycji, jej wielkość i sposób użytkowania, a także sposób posadowienia nie wpłyną negatywnie na powierzchnię ziemi, glebę oraz wody powierzchniowe i podziemne, a także na istniejący drzewostan. Nie przewiduje się żadnych emisji szkodliwych substancji. Dla założonego programu użytkowego, nie występuje związana z eksploatacją obiektu emisja hałasu, wibracji i promieniowania w tym jonizującego, jak również nie powstaje pole elektromagnetyczne czy inne zakłócenia.

8. DOSTĘP DLA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH - nie dotyczy.

9. INFORMACJA O OBSZARZE ODDZIAŁYWANIA OBIEKTU

Wyznaczenie obszaru oddziaływania obiektu dokonano w oparciu o art. 3 pkt. 20 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo Budowlane (t. j. Dz. U. 2018 poz. 1202 ze zm.), który stanowi, że przez obszar oddziaływania obiektu należy rozumieć teren wyznaczony w otoczeniu obiektu budowlanego na podstawie przepisów odrębnych, wprowadzających związane z tym obiektem ograniczenia w zagospodarowaniu, w tym zabudowy, tego terenu.

Przedsięwzięcie nie ogranicza dostępu do drogi publicznej, korzystania z wody, kanalizacji, energii elektrycznej, środków łączności, nie ogranicza dostępu światła dziennego, zapewnia ochronę przed hałasem, wibracjami, zakłóceniami elektrycznymi, promieniowaniem, zanieczyszczeniem powietrza wody i gleby. Inwestycja nie spowoduje ponadnormatywnego zacienienia działek sąsiednich.

Wskazanie przepisów prawa, w oparciu o które dokonano określenia obszaru oddziaływania obiektów:

- Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo Budowlane (t. j. Dz. U. 2018 poz. 1202 ze zm.),
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (t. j. Dz. U. 2019 poz. 1065 ze zm.).

10. PRZEZNACZENIE I PROGRAM UŻYTKOWY

W ramach zadania projektuje się wymianę istniejącej stalowej kraty na nową, stalową montowaną w tym samym miejscu.

Projektowana krata będzie zamykana od zewnątrz. W celu zachowania warunków mikroklimatycznych tej części obiektu oraz umożliwienie przelotów nietoperzom krata zostanie zbudowana z elementów poziomych z zachowaniem odpowiednich odległości pomiędzy nimi.

11. GEOTECHNICZNE WARUNKI POSADOWIENIA OBIEKTU

Nie dotyczy.

12. DOJŚCIA I DOJAZDY

Dostęp do kraty poprzez bramę główną A64, korytarzami systemu MRU w przypadku wjazdu (w korytarzach zawężenie bram) oraz dojście korytarzami przez muzeum lub od wejścia Pz.W. 716.

Wejście do obiektu udostępniane przez przewodników. Krata otwierana na czas oprowadzania po obiekcie wycieczek.

13. CHARAKTERYSTYKA ENERGETYCZNA I EKOLOGICZNA

Nie dotyczy.

II. OPIS TECHNICZNY

1. PRACE WSTĘPNE

Istniejące drzwi należy zdemontować. W tym celu należy usunąć skrzydło kraty, poprzez wycięcie w miejscu mocowania na zawiasach. Wyciąć pozostałe elementy kraty.

2. WYKONANIE ZABEZPIECZENIA KRATĄ

W miejscu montażu kraty, w ścianach bocznych korytarza, wyczyścić powierzchnię z wszelkich nierówności. Wyznaczyć miejsca otworów w murze, a następnie wykonać odwierty głębokości około 23 cm. Z otworów dokładnie wydmuchać powstały pył, następnie wyczyścić szczoteczką i ponownie wydmuchać. Do otworów wcisnąć kotwę wklejaną na bazie żywicy epoksydowej (ok. 70 % objętości otworu), a następnie w otwór wkręcić okrężnymi ruchami pręt Ø30 mm. W płaskowniku 150x10 zaznaczyć miejsce mocowania prętów, wykonać otwory Ø30 mm, a następnie osadzić płaskownik na prętach. Zespawać pręt z płaskownikiem, nadmiar pręta obciąć.

W posadzce oraz w sklepieniu, w miejscu montażu dwuteowników wykonać nawierthy głębokości około 28 cm. Z otworów dokładnie wydmuchać powstały pył, następnie wyczyścić szczoteczką i ponownie wydmuchać. Do otworów wcisnąć kotwę wklejaną na bazie żywicy epoksydowej (ok. 70 % objętości otworu), a następnie w otwór wkręcić okrężnymi ruchami pręt Ø30 mm pozostawiając ok. 5 cm pręta ponad powierzchnią posadzki.

W płytkach z płaskownika 140x10 o wymiarach 140x66 mm, nawiercić otwory Ø30 mm, a następnie osadzić płytki na prętach. Całość zespawać ze sobą.

Do płytek dospawać dwuteowniki stanowiące ramę drzwi.

Kształtowniki zamknięte okrągłe grubościennne o średnicy 101,6 mm i ściance 6,3 mm wypełnić mieszanką betonową C20/25, po uprzednim wstawieniu liny stalowej. Przyspawać do płaskowników i do dwuteownika zgodnie z rysunkiem. Pomiędzy elementami poziomymi należy pozostawić 13 cm prześwitu.

W warunkach warsztatowych wykonać bramkę wejściową z kształtowników zamkniętych okrągłych grubościennych o średnicy 101,6 mm i ściance 6,3 mm oraz kształtowników prostokątnych 120x60x4 mm, zgodnie z rys. 4. Wewnątrz kształtowników wstawić stalową linkę oraz mieszanką betonową C20/25. Z dwuteownika 140 wykonać ramę bramki, zgodnie z rysunkiem. Zawiasy bramki należy zamocować od strony wewnętrznej obiektu. Zainstalować indywidualne zamknięcie na kłódkę, uniemożliwiające wchodzenie niepowołanych osób.

Po zakończeniu wszystkich prac spawalniczych całość stalowej konstrukcji zakonserwować farbą podkładową, a następnie położyć dwukrotnie farbę nawierzchniową. Emalię wykończeniową stosować w kolorze ciemno zielonym. Przed nałożeniem każdej warstwy farby elementy stalowe dokładnie odłuścić i osuszyć. Zastosować wysokiej jakości farby antykorozyjne, np. epoksydowo-poliuretanowe grubo powłokowe, zgodnie z zaleceniami producenta lub inną nie gorszą zgodnie z PN-C-81916:2001 rodzaj D dla farby podkładowej i PN-C-81916:2001 rodzaj A dla farby nawierzchniowej.

Ze względu na konieczność malowania elementów stalowych na miejscu montażu, prace związane z malowaniem powinny odbywać się w takich godzinach, aby farba była wyschnięta na co najmniej godzinę przed zachodem słońca.

Należy zachować podane wymiary drzwi wejściowych. Długości kształowników okrągłych poza drzwiami sprawdzić w terenie i dopasować do kształtu korytarza.

3. KONSERWACJA

W celu utrzymania krat w należyтым stanie technicznym należy przeprowadzać kontrolę stanu technicznego zabezpieczeń, co najmniej raz w roku przed okresem hibernacji nietoperzy. Stwierdzone wszelkie próby niszczenia kraty powinny zostać natychmiast zgłoszone do Zarządcy obiektu. Zaleca się niezwłoczne naprawienie wszelkich uszkodzeń (przecięcia elementów stalowych, uszkodzenia powłok lakierniczych, uszkodzenie lub próbę forsowania ścian). Po około 7 – 10 latach przeprowadzić kompleksową konserwację kraty.

W celu przeprowadzenia konserwacji należy usunąć mechanicznie rdzę z elementów stalowych, uzupełnić ewentualne braki w konstrukcji, a następnie całość zakonserwować wysokiej jakości farbami antykorozyjnymi grubo powłokowymi, np. farbami epoksydowo-poliuretanowymi grubo powłokowymi zgodnie z zaleceniami producenta lub inną nie gorszą. Emalię wykończeniową stosować w kolorze naturalnej zieleni. Przed nałożeniem każdej warstwy farby elementy stalowe dokładnie odłuścić i osuszyć.

4. ZALECENIA I UWAGI

Ze względu na prowadzenie prac w pobliżu terenów leśnych Wykonawca powinien w szczególności:

- przestrzegać zasad p.poż.,
- zapobiegać rozpraszaniu się materiałów,
- szczególnie uważać na benzynę, oleje, smary,
- chronić środowisko przed zatruciem odpadami toksycznymi oraz śmieciami,
- pozostawić teren inwestycji wolny od wszelkiego rodzaju drobnych odpadów z tworzywa sztucznego.

Ze względu na ochronę zimowisk nietoperzy zaleca się nie udostępnianie osobom postronnym niniejszej dokumentacji projektowej.

5. BIBLIOGRAFIA

- Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (t. j. Dz. U. 2019 poz. 1186 ze zm.)
- Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. – o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. 2018 poz. 2067 ze zm.)
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62 poz. 627 ze zm.)
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 92 poz. 880 ze zm.)
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o wyrobach budowlanych (Dz. U. Nr 92 poz. 881 ze zm.)

- Rozporządzenia Komisji (WE) Nr 2151/2003 z dnia 16 grudnia 2003 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 2195/2002 Parlamentu Europejskiego w sprawie Wspólnego Słownika Zamówień (CPV)
- ROZPORZĄDZENIE KOMISJI (WE) nr 213/2008 z dnia 28 listopada 2007 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 2195/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie Wspólnego Słownika Zamówień (CPV) oraz dyrektywy 2004/17/WE i 2004/18/WE Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczące procedur udzielania zamówień publicznych w zakresie zmiany CPV (Tekst mający znaczenie dla EOG)
- Rozporządzenie Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 25 kwietnia 2012 r. w sprawie szczegółowego zakresu i formy projektu budowlanego (Dz. U. 2012 Nr 0 poz. 462 ze zm.)
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 18 maja 2004 r. w sprawie określenia metod i podstaw sporządzania kosztorysu inwestorskiego, obliczania planowanych kosztów prac projektowych oraz planowanych kosztów robót budowlanych określonych w programie funkcjonalno-użytkowym (Dz. U. 2004 Nr 130, poz.1389)
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 2 września 2004 r. w sprawie szczegółowego zakresu i formy dokumentacji projektowej, specyfikacji technicznych wykonania i odbioru robót budowlanych oraz programu funkcjonalno - użytkowego. (Dz. U. 2004 Nr 202 poz. 2072. ze zm.)
- Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Międzyrzecz, Uchwała Nr XLIII / 380 / 14 Rady Miejskiej w Międzyrzeczu z dnia 24 czerwca 2014r.
- Uchwały nr XLV/406/14 Rady Miejskiej w Międzyrzeczu z dnia 30.09.2014 r. w sprawie zakończenia organizacji gminnej instytucji kultury Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego – Muzeum Fortyfikacji i Nietoperzy w Pniewie w organizacji, zmiany nazwy i nadania jej statutu
- Decyzja Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków nr L-460/A w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków z dnia 26.10.2011 r.
- Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 23.11.2016 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Nietoperek”
- Zarządzenia 5/2016 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 04.04.2016 r. w sprawie wskazania dróg dla ruchu pojazdów w rezerwacie przyrody „Nietoperek”
- Opisu założeń do projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Nietoperek PLH080003
- Międzyrzecki Rejon Umocniony System Podziemny Odcinek Centralny – broszura informacyjna Pracowni R. M. Jurga
- Międzyrzecki Rejon Umocniony, Mapa turystyczna, oprac. T. Gołębiwski, J. Biesiadka, R. Banaś, wyd. Oliwia Pasternak, Pracownia JB72, Poznań 2012-2016
- Bagrowska-Urbańczyk, E., Z. Urbańczyk. 1983. Structure and dynamics of a winter colony of bats. Acta Theriologica 28, 11: 183-196.

- Bernard R., Jurczyszyn M., Urbańczyk Z. 1990. Winter bat census in western Poland in 1990. *Lubuski Przegląd Przyrodniczy* 1(4): 3- 8.
- Cichocki J., Stopczyński M., Grzywiński W., Ignaczak M., Jaros R., Kowalski M., Koziróg L., Łochyński M., Łupicki D., Postawa T., Węgiel A., Wojtaszyn G. 2014. Liczebność populacji hibernujących nietoperzy w rezerwacie Nietoperek w 2014 roku. XXIII Ogólnopolska Konferencja Chiropterologiczna Sypniewo.
- Ciechanowski M., Szkudlarek R., Dudek I., Piksa K. 2004. Aktywność nietoperzy w otworach kryjówek podziemnych poza okresem hibernacji w Polsce – przegląd dotychczasowych badań. *Nietoperze* V (1-2): 85 –94.
- Dudek I., Szkudlarek R., Czynna ochrona zimowych i letnich stanowisk nietoperzy, [w:] LATOWSKI K. (red.) *Studia Biologiczne*, Poznań, Bogucki Wydawnictwo Naukowe S.C., 2000, s. 161-164.
- Furmankiewicz M., Furmankiewicz J. 2006. Zagospodarowanie podziemnych obiektów pogórnictwa a problemy ochrony nietoperzy na przykładzie Sudetów. *Prace Naukowe Instytutu Górnictwa Politechniki Wrocławskiej* 117: 81-92.
- Kepel A. 2007. Coraz więcej nietoperzy w Nietoperku. Zimowe liczenia rozpoczęte. *Salamandra* – serwis przyrodniczy. www.salamandra.org.pl
- Kowalski M., Lesiński G. (red.) *Poznajemy nietoperze. ABC wiedzy o nietoperzach, ich badaniu i ochronie*, Warszawa, Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Nietoperzy 2000, s. 104-116.
- Lesiński G. 1988. Spis nietoperzy zimujących w “Nietoperku” z grudnia 1985. *Wszechświat* 89(9): 209.
- Lesiński G. 2006. Wpływ antropogenicznych przekształceń krajobrazu na strukturę i funkcjonowanie zespołów nietoperzy w Polsce. *SGGW Warszawa* pp 211.
- Lesiński G., Fuszara M., Fuszara E. 2006. Wpływ dwóch rodzajów dewastacji w podziemiach na liczebność zimujących nietoperzy. *Nietoperze* VII (1-2): 3–9.
- Ludlow M. E., Gore J. A. 2000. Effects of a cave gate on emergence patterns of colonial bats, *Wildlife Society Bulletin* 28 (1): 191-196.
- Łupicki D., Szkudlarek R. 2001. Wykorzystanie obiektów podziemnych przez nietoperze w rezerwacie „Nietoperek” w okresie jesiennym. *Nietoperze*. 2, 1: 19-22.
- Mitchell-Jones, A. J., McLeish, A. P. 2004. *Bat Workers’ Manual* (3rd edition). JNCC, Peterborough, UK.
- Mitchell-Jones, A. J., Bihari, Z., Masing, M. & Rodrigues, L. 2007 3rd, updated version 2010. Protecting and managing underground sites for bats. EUROBATS Publication Series No. 2 (English version). UNEP/EUROBATS Secretariat, Bonn, Germany, 38 pp.
- Parsons K. N., Jones G., Davidson-Watts I., Greenaway F. 2003. Swarming of bats at underground sites in Britain – implications for conservation. *Biological Conservation* 111: 63-70.
- Rainho, A., Lourenço, S., Rebelo, H., Freitas, A. 2006. Bats and Dams – Conservation Actions in the Region of the Reservoirs of Alqueva and Pedrógão. Instituto da Conservação da Natureza, Lisboa.

- Richter A. R., Humprey S. R., Cope J. B., Brack V. 1993. Modified Cave Entrances: Thermal Effect on Body Mass and Resulting Decline of Endangered Indiana Bats (*Myotis sodalis*), *Conservation Biology*, 7 (2), s. 407-415.
- Sachanowicz K., Ciechanowski M. 2005. Nietoperze Polski. Warszawa, Multico.
- Speakman J. R., Webb P. J., Racey P. A. 1991. Effect of Disturbance on Energy Expenditure of Hibernating Bats. *Journal of Applied Ecology*. 28 (3): 1087-1104.
- Thomas D. W. 1995. Hibernating bats are sensitive to nontactile human disturbance. *Journal of Mammalogy*. 76 (3): 940-946.
- Urbańczyk Z. 1991. Rezerwat Nietoperek. Wydawnictwo Lubuskiego Klubu Przyrodników. Świebodzin .24ss.
- Urbańczyk Z. 1994. Rezerwat Nietoperek. Wydawnictwo Lubuskiego Klubu Przyrodników. Świebodzin .24ss.
- Urbańczyk Z. 1989. Nietoperze Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego. *Przyr. Ziemi Lub.*, Muz. Reg., Świebodzin. 3-19.
- Urbańczyk Z. 1989. Results of the winter census of bats in Nietoperek 1985-1989. *Myotis*, 27: 139-145.
- Urbańczyk Z. 1990. Rezerwat faunistyczny Nietoperek, stan obecny i perspektywy. *Chrońmy Przyr. Ojcz.* 46, 1: 62-71.
- Urbańczyk Z., Gólski Z. 1994. Zimowe spisy nietoperzy na Ziemi Lubuskiej w latach 1988-1992. W: Wołoszyn B. (ed). *Zimowe spisy nietoperzy w Polsce: 1982-1992. Wyniki i ocena skuteczności*. CIC ISEZ PAN, Kraków: 149-157.

6. ZESTAWIENIE MATERIAŁÓW

Lp.	profil	gatunek stali	wym./symbol	dł. elementu	ilość	dł. łącznie	masa jedn.	masa 1 poz.	razem
			[mm]	[m]	szt	[m]	[kg/m]	[kg]	[kg]
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
	1	2	3	4	5	4x5	7	4x7	6x7
	kształt. zamknięty okrągły	S235JRGR2	Ø101,6x6,3	0,574	1	0,57	14,80	8,50	8,5
	kształt. zamknięty okrągły	S235JRGR2	Ø101,6x6,3	14,192	1	14,19	14,80	210,04	210,0
1	kształt. zamknięty okrągły	S235JRGR2	Ø101,6x6,3		SUMA [m]	14,77	14,80	SUMA [kg]	218,5
	kształt. zamknięty prostokątny	S235JRH	120x60x4	1,26	2	2,52	10,50	13,23	26,5
	kształt. zamknięty prostokątny	S235JRH	120x60x4	1,82	2	3,64	10,50	19,11	38,2
2	kształt. zamknięty prostokątny	S235JRH	120x60x4		SUMA [m]	6,16	10,50	SUMA [kg]	64,7
	dwuteownik	S235JR	140	1,35	1	1,35	14,30	19,31	19,3
	dwuteownik	S235JR	140	1,925	2	3,85	14,30	27,53	55,1
3	dwuteownik	S235JR	140		SUMA [m]	5,20	14,30	SUMA [kg]	74,4
	zawias toczony kryty	-	Ø40 z kulą	-	2		-		
4	zawias toczony kryty	-	Ø40 z kulą	-	SUMA [m]		-	SUMA [kg]	
	plaskownik	S235JR+AR	150x10	1,8	2	3,60	11,80	21,24	42,5
5	plaskownik	S235JR+AR	150x10		SUMA [m]	3,60	11,80	SUMA [kg]	42,5
	pręt gładki walcowany	S235JR	Ø 30mm	0,2	10	2,00	5,70	1,14	11,4
6	pręt gładki walcowany	S235JR	Ø 30 mm		SUMA [m]	2,00	5,70	SUMA [kg]	11,4
	lina stalowa		Ø12	0,574	1	0,57			
	lina stalowa		Ø12	14,192	1	14,19			
7	lina stalowa		Ø12		SUMA [m]	14,77		SUMA [kg]	
								SUMA [kg]	411